

Medžius prižiūrėjime tinkamai

Gintaras Venckus

Medžių priežiūra – opus klausimas, kuris nuolat sulaukia itin didelio visuomenės dėmesio. Tie, kurie vykdo želdinių priežiūrą miestuose, patvirtins, kad net mažiausio medelio apgenėjimas, siekiant jį pakreipti tinkama augimo linkme, bus įvertintas vietoje gyvenančių ar praeivių. Tačiau kas teisus? Gyventojų nuomonės dažnai įsiklausoma, tačiau ar visada galime pasikliauti specialistais, atliekančiais želdinių priežiūrą? Dažnas, žvelgdamas į naujai sutvarkytą sostinės Gedimino prospektą grožisi naujai pasodintomis liepomis. Tačiau ar žinoma, kad pagrindinė senųjų liepų ligų priežastis – netinkamas genėjimas? Juk pagrindinė priežastis nepašalinta, tad gal ir naujai pasodinti medeliai ateityje susirgs, skurs ir nyks? Kad taip neatsitiktų, vos keliuose lapuose išdėstyti pagrindiniai želdinių priežiūros principai visiems, linkintiems mūsų medžiams ilgo ir sveiko gyvenimo, turėtų padėti susivokti, kad tinkama priežiūra medžių amžių gali prailginti.

TAISYKLINGAS ŠAKŲ PJOVIMAS

Nupjaudami šakas, dažnai siekiame medžius ar krūmus išauginti norimos formos, pagerinti esamą būklę bei prailginti jų gyvenimo trukmę. Tačiau gerų norų lazda dažnai atsisuka antruoju savo galu: šakų vietoje atsiveria drevės, įsimeta puvinys, kitos ligos.

Kad taip neatsitiktų, reikia šiek tiek žinoti apie šakų ir medžio augimą.

Šaką galima palyginti su medžiu, išaugusiu medyje. Nupjovus šaką, motininis medis turi vienintelę išeitį – pratęsti savo gyvenimą: buvusios šakos žaizdą ("kelmą") apauginti savo mediena (kalusu).

Apibendrinant – šaka turi būti nupjaunama taip, kad kalusui būtų kuo lengviau likusį "kelmą" apaugti.

Šio apaugimo sėkmę lemia grupė veiksnių, labiausiai – **pjūvio atstumas, kampas ir lygumas**, kiek mažiau – pjovimo metų laikas, žaizdos tepimas.

- Taisyklingas pjūvio **atstumas**

Jei nupjovus šaką jos "kelmas" lieka per aukštas, jis išpūna greičiau, nei užsiveria pjūvio metu padaryta žaizda. Išpuvusioje šakoje atsiveria drevė, įsimeta puvinys. Itin žemas pjūvis, kada stipriai pažeidžiamas motininis medis, šiek tiek stabdo kaluso susidarymą ir didina infekcijos pavojų. Iš praktikos galima tvirtinti, kad vis tik geriau per žemas, nei per aukštas pjūvis.

- Taisyklingas pjūvio **kampas**

Šakos pjūvio linija turėtų būti statmena šakos augimo kryptčiai. Iš praktikos galima pastebėti, kad taip nupjautų šakų apaugimas ne visada prasideda greitai. Pjūvio liniją vertėtų pakreipti arčiau medžio liemens. Pjovimo kampo teoriją galima būtų išvedinėti ir pagal medžių rūšis, ir pagal šakų skersmenis, gal net pagal medžių amžių. Tačiau galima atidžiai apžiūrėti kitų to paties medžio nupjautų šakų apaugimo ypatumus ir pagal tai koreguoti pjūvio kampą.

- Pjūvio **lygumas**

Pjūvis turi būti kuo lygesnis. Nupjautos šakos vietoje susidariusioje žaizdoje (pjūvio vietoje) neturi kauptis drėgmė, vėjo ir vandens sąnašos – pagrindinės infekcijos sukėlėjų – patogenų – bendrininkės. Jei pjaunate motopjūklą, rekomenduojama pjauti toliau nuo kamieno, o pagrindinį pjūvį daryti aštriu specialiai genėjimui skirtu sodininko pjūklą.

- Tinkamas **metų laikas**

Tinkamiausias – aktyvios vegetacijos metas, t.y. gegužės, birželio mėnesiai. Toks pjovimo laikas grindžiamas geriausiomis apaugimo savybėmis ir natūraliu augalo gebėjimu gintis nuo ligų sukėlėjų. Arboristų stebėjimais ir bandymais nustatyta, kad šis natūralus augalo savignyos "barjeras" tuo stipresnis, kuo aktyviau vegetuoja augalas.

Žinoma, pjovimo laiką atitinkamai reikia koreguoti žydintiems ir derantiems vaismedžiams, šiek tiek - spygliuočiams.

- **Žaizdos tepimas**

Dėmesio! Žaizdos nereikia niekuo tepti. Tai gali tik pabloginti situaciją, tepalams sunaikinant minėtą natūralų medžio savisaugos barjerą ir netgi sukeliant palankią aplinką ligų sukėlėjams. Tai, kas naudojama medienos ruošinių ir gaminių impregnavimui ir konservavimui (impregnavimas gi – paviršinis medienos cheminis apdirbimas, paprastai 1-2 mm, konservavimas – giliau), paprastai yra žalinga gyvam augalui. Įsivaizduokite kraštutinumą: pavyzdžiui, nupjautos gyvos šakos žaizdą, užteptą aliejiniiais dažais, ir po kiek laiko atšokusią jų plėvę...

Beje, šie principai, arboristams įrodžius savo teisumą, pagrindžiant jį ilgamete praktika, pripažinti daugelyje šalių, tačiau iki šiol šiek tiek neatitinka Lietuvoje galiojančių teisės aktų bei vyraujančių tradicijų.

DREVIŲ KONSERVAVIMAS

Dažniausia drevių atsiradimo priežastis, kaip jau aprašyta, – netaisyklingas šakų nupjovimas. Tačiau, jei taip jau atsitiko, kad drevė atsirado, ją galima konservuoti – ne, neįmirkyti cheminėmis medžiagomis ar „užplombuoti“. Daug efektyvesnis, paprastesnis ir humaniškesnis būdas – tiesiog **sudaryti palankias sąlygas tinkama kryptimi augti kalusui ir pašalinti arba bent pabloginti sąlygas puvinio atsiradimui ar plitimui.**

Pagrindiniai drevių konservavimo principai:

- Jokiu būdu **drevės nebetonuokite!**

Juk Jūs neplombuojate dantų medinėmis plombomis? Šios medžiagos – mediena ir betonas – pernelyg skirtingos. Gyvas medis nuolat – 24 valandas per parą – juda. Jis auga visomis kryptimis, neįtikėtina jėga spaudžia betoninį inkluzą, jo pakraščiuose susidaro palankios sąlygos drėgmei, sąnašoms ir infekcijai. Spaudžiami betono gabalai trukdo, o ne padeda žaizdai užaugti.

Jei į drevę šiukšlinama, tai nėra tiesa, kad betonavimas – vienintelė išeitis. Įvairios laikinos, leidžiančios ventiliuotis drevėi (kol užaugs kalusas – 5 – 10 metų), išardomos, lengvos metalo konstrukcijos gali šiuo atveju padėti.

- Sukurkite **sausą ir vėdinamą aplinką**

Kitais žodžiais – aplinką, kuri nepalanki puvinui įsimesti ir plisti. Tam reikia išvalyti drevę iki švarios, tvirtos medienos, nepažeidžiant drevės pakraščiuose esančio kaluso, įstatyti stogelį. Mažoms drevėms stogelis gali būti ir skardinis. Dažniausiai jis neturėtų būti užkalamas iš viršaus, nes kamienu bėgdamas lietaus vanduo vis tiek patenka į vidų. Jis įdedamas į drevės viršutinę dalį taip, kad sulaikytų bet kokios drėgmės (lietaus lašų ir vandens, tekančio kamienu) patekimą į drevę, bet leistų jai ventiliuotis, o, užaugindamas drevę kalusu, medis galėtų jį suspausti. Didesnėms drevėms tinkamesni (ir estetiškesni) mediniai stogeliai.

- **Jokios chemijos!**

Gyvos medienos konservavimui naudojamų medžiagų labai mažai. Kaip jau minėta, tai, kas naudojama medienos ruošinių ir gaminių impregnavimui bei konservavimui, paprastai yra žalinga gyvam augalui.

ŠAKŲ SKILIMAS

Kartais atsitinka taip, kad stambios didelių medžių šakos, ypač jei jos nuo jaunų dienų konkuruoja, atskyla. Jei jau taip atsitiko, kad didelės šakos atskilo, tikėtis kad jos sugis, beveik neverta. Tokiu atveju galimi 2 variantai:

- Prevencinis aukštuminis lajos surišimas

Pagal tam tikrą formulę šiek tiek sužeminus lajos viršūnę, atskilę arba galinčios atsikilti šakos atitinkama konfigūracija surišamos specialiais sintetinėmis (panašiais į automobilių saugos diržus) lynais, movomis ir sagtimis. Pasiteisinantis surišimo aukštis – viršutinis lajos trečdalis. Teisingam lynų konfigūracijos parinkimui reikalinga ilgalaikė patirtis.

Nebandykite veržti skilimo metaliniais lankais ir lynais! Medis storėja pamažu, bet beveik visą savo amžių, ir jau po metų ar kelių lankas bus įveržtas neįtikėtina jėga.

- Šakos nupjovimas

Kadangi, atskilus šakai, atsirado plyšys, kuris vargu ar gali sugyti, bet yra puiki vieta infekcijai, galbūt geriau šaką taisyklingai nupjauti ir sudaryti geras sąlygas kalusui apaugti žaizdą. Neskubant pjauti šakos, kalusas vis tiek apauginėja plyšį, kuris nesugyja. Vietoj to, kad apauginėtų šakos "kelmą", jo augimo jėga yra plyšį didinanti.

Jei šaka didelė, ir dėl jos nupjovimo kils pavojus medžio pusiausvyrai, numatykite galimybę ją atstatyti – galbūt verta paaukoti šaką kitoje medžio pusėje.

Nuotraukos:

Blogiau nupjauti tikriausiai neįmanoma

Puiku! Apaugs, greit neliks nė žymės

Betonas tikrai nepadedą apaugti!

Kur betono nėra, jau apaugė...